

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֵמְדָּה יָמִים HEMDAT YAMIM

פְּרִשְׁת הַשָּׁבוּעַ וְאַתְחַנֵּן תַּש"ף

"קול דְּבָרִים אֲתֶם שֹׁמְעִים"

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

בפרשת ואתחנן שאותה נזכה לקרוא בשבת הקרובה - שבת נחמו, נחזור אל עשרת הדברות ומעמד הר סיני - המעמד החד פעמי בהיסטוריה של עם ישראל ובהיסטוריה של כלל האנושות. נזכה לקבל גם את הפרשיה הראשונה מפרשיות קריאת שמע, אשר באמצעותה אנו מקבלים פעמיים בכל יום עול מלכות שמים. השמיעה מחברת ביניהן. נחלקו הדעות, מה בדיוק שמענו במעמד הר סיני?

מפרשתנו נראה כי עם ישראל שמע את כל עשרת הדיברות. וז"ל הכתוב:

"וַיְדַבֵּר יְקֹנֶן אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שֹׁמְעִים... וַיִּגְדַּל לְכֶם אֶת פְּרִיתוֹ אֲשֶׁר צָנְהָ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֻׂרֵת הַדְּבָרִים... (דברים ד' יב - יג), פְּנִימִים בְּפָנִים דָּבָר יְקֹנֶן עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ... אֲנֹכִי יְקֹנֶן אֶלְהִיךָ... (עשרת הדיברות)... אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דָּבָר יְקֹנֶן אֶל כָּל קְהֵלְכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַעֲנֵן וְהִעָרְפֵל קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִסָּף... (שם ה' ד - ט).

זו גם דעת חכמים במדרש: "רבנין אמרין כל הדברות שמעו ישראל מפי הקדוש ברוך הוא" (שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א ב ד"א ישקני מנשיקות פיהו). זו גם שיטת מדרש ההלכה על ספר שמות: "מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות בדיבור אחד וחזר ופרטן דיבור דיבור בפני עצמו" (מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ד).

לעומתם, מופיעה במדרש (שיר השירים שם) דעה אחרת, שאומצה בידי כמה תנאים: "רבי יהושע אומר ב' דברות שמעו ישראל מפי הקדוש ברוך הוא אנכי ולא יהיה לך הה"ד ישקני מנשיקות פיהו ולא כל הנשיקות, ... רבי עזריה ורבי יהודה בר סימון בשם רבי יהושע בן לוי תפשי שיטתיה אמרי כתיב (דברים ל"ג) "תורה צוה לנו משה" כל התורה כולה שש מאות ושלוש עשרה מצות, תורה בגימטריא עולה כמנין תרי"א (611) מצות, דבר עמנו משה, ברם אנכי ולא יהיה לך לא דבר עמנו משה אלא מפי הקדוש ברוך הוא שמענום".

גם במסכת מכות הסבירו כך (דף כג ע"ב, כד ע"א).

סימוכין מן הכתוב לדעה זו ניתן להביא מפסוק אחר בפרשתנו: "אֲנֹכִי עֹמֵד בֵּין יְקֹנֶן וּבִינְיָכֶם בְּעֵת הַהוּא לְהַגִּיד לְכֶם אֶת דְּבַר יְקֹנֶן... (דברים ה' ה).

הרמב"ם במורה נבוכים, הציע דרך שלישית: "יתבאר לי שבמעמד הר סיני לא היה המגיע למשה מגיע לכל ישראל, אבל הדבור למשה לבדו ע"ה, ... והוא ע"ה ירד לתחתית ההר ויגד לבני אדם מה ששמע, אמרה התורה "אנכי עומד בין ה' וביניכם, ..." מורה כי הדבור היה לו והם ישמעו הקול ההוא העצום (ללא הבדל הדברים, ועל שמע הקול ההוא העצום אמר כשמעכם את הקול, ואמר קול דברים אתם שומעים, ולא אמר דברים אתם שומעים, וכל מה שבא משמע הדברים, אמנם הנרצה בו שמע הקול, ומשה הוא אשר ישמע הדברים ויספרם להם, זהו הנראה מן התורה ומרוב דברי החז"ל" (חלק ב פרק לג).

אחרי בקשת מחילה, נציע בענווה (גם בסוף דברינו נחזור אל הענווה) דרך שתעשה שלום בין כל הפסוקים ובין כל הדעות. על פי המסורת, כל עם ישראל, לדורותיו, עמד יחד במעמד הר סיני וקיבל את התורה. חלק היו צדיקים גמורים וחלק, שהיו נראים כרשעים גמורים, לפחות כלפי חוץ, והיו ביניהם הרבה בינוניים. הצדיקים הגמורים זכו לשמוע את כל עשרת הדיברות ישירות מן השכינה. הרשעים שמעו רק קול וכדי להבינו נזקקו לתיווך של משה רבנו. הבינוניים זכו לשמוע את שתי הדברות הראשונות מפי הגבורה ואת השאר מפי משה.

דווקא בימים טרופים אלה, מכל הבחינות, נזכור ונדגיש כי עם אחד אנחנו. כולנו, על כל חלקי האומה לדורותיה, עמדנו יחד במעמד הר סיני. הבה נפחית את השנאה והקִיטוב. עוד נזכור את דברי משה רבנו (שציטטנו לעיל) "אֲנֹכִי עֹמֵד בֵּין יְקֹנֶן וּבִינְיָכֶם", ה-אֲנֹכִי - האגו, הוא האנוכיות המפרידה - העומדת בינינו, ובין הקב"ה לבינינו.

מי יתן והימים האלה, בזכות חשבון נפש פרטי והנהגתי, יהפכו לימי ששון ושמחה בבריאות איתנה.

לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל ט' בכסלו תשס"ט	לע"נ הרב ישראל רוזן זצ"ל י"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ מרת גיטה (ד' באב) ור' אברהם קליין ז"ל, (י"ח באייר)	לע"נ ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל ט' בכסלו תשס"ט
לע"נ הרב אליהו כרמל ז"ל ח' באייר תשע"ו	לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' י' באייר תשע"א	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב י' בתמוז תשע"ד	לע"נ מרים שטרן ע"ה ה' באב תשע"ט	לע"נ מר שמואל ואסתר שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' י"ז בסיוון תשע"ד

לע"נ דוד צבי טרשנסקי ז"ל בנם של יצחק ונעמי הי"ו. נלב"ע כ"ח באייר
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל

מתי יש הצדקה לסלק קבלן מעבודה?

ארץ חמדה גזית ירושלים/ניסן תשע"ו/תיק 72067

דיינים: הרב יוסף כרמל, הרב דניאל מן, הרב עקיבא כהנא

המקרה בקצרה: התובעת היא מעצבת פנים, שהנתבעים שכרו לצורך תכנון וניהול עבודת שיפוצים שביצעו בביתם. במסגרת העבודה היא היתה אחראית גם על ניהול השיפוץ בפועל ובחירת הקבלנים. הנתבעים היו באותה תקופה בחו"ל ואחיו של הנתבע הוא זה שייצג את הנתבעים מול התובעת. בפועל, נוצרו עיכובים בעבודה, ושני הצדדים האשימו אחד את השני בעיכובים. לקראת סיום עבודת התובעת שכרו הנתבעים מפקח מטעמם, לטענת הנתבעים, המפקח גילה ליקויים רבים שנגרמו עקב עבודת התובעת, ולכן הם החליטו להפסיק את עבודתה. בשלב מסוים הודיעו הנתבעים לתובעת על הפסקת עבודתה. התובעת תבעה את הנתבעים בבית דין אחר והוציאה להם צו מניעה להמשיך העבודה, שעכב אותם במשך כמה חודשים. לאחר מכן הסכימו הצדדים להתדיין בבית דין זה. בין הצדדים שורה ארוכה של מחלוקות. פסק הדין החלקי הזה הכריע בשאלה האם עבודת התובעת הופסקה על ידי הנתבעים כדין.

פסק הדין: סילוק התובעת היה מוצדק.

נימוקים בקצרה:

1. סילוק קבלן עקב עבודה לקויה

התובעת מוגדרת כקבלן שהוזמן על ידי הנתבעים, מהשו"ע (חוי"מ שלג, א) עולה שלאחר שהעבודה התחילה שני הצדדים מחויבים להמשיך את העבודה יחד. השאלה האם במקרה שלנו הסילוק היה מוצדק? בית הדין למד זאת מדיני פטורי עובד. בגמרא (בבא בתרא כא ע"ב) נאמר שניתן לסלק עובד ציבור בכמה מקצועות, כשהוא מתרשל בתפקידו. זאת, גם אם לא התרו בו מראש, משום שהוא גורם לנזק בלתי חוזר. הראשונים נחלקו מהו נזק שאינו חוזר, הריטב"א (שם, ד"ה ואמר רבא) כתב שמדובר בנזק שלא ניתן לתיקון, למרות שניתן לפצות כספית על הנזק. לעומת זאת הנימוקי יוסף (שם י, ע"ב בדפי הרי"ף, ד"ה פסידא) הבין שמדובר בהפסדים לא כספיים שאינם בני פיצוי. לדוגמה: אם שוחט גרם שהבהמה תהיה נבלה, בעל הבהמה לא יקבל פיצוי על הבושת שיש לו מהאורחים שהזמין, וכן כשרופא מתרשל, אין לחולה פיצוי על צערו.

עד כה עסקנו בפטורי עובד ציבור, מה הדין בעובד פרטי? הרמב"ם (שכירות י, ז) מדגיש שהדין נוהג בעובדים ציבוריים, והראב"ד כתב שהדין נכון גם בעובד פרטי. מהמגיד משנה נראה שיש ביניהם מחלוקת, אך אבן האזל ומרכבת המשנה מסבירים שגם לשיטת הרמב"ם ניתן לסלק גם עובד פרטי. לדבריהם, הרמב"ם חידש שאפילו עובד ציבורי ניתן לסלק במקרה כזה. מחלוקת דומה יש בין השו"ע (חוי"מ שו, ח) שפסק כדעת הרמב"ם, לבין הרמ"א שפסק כדעת הראב"ד. בבית הדין נחלקו הדעות: לדעת המיעוט יש לפסוק כדעת רמ"א שניתן לפטר עובד פרטי ללא התראה. הן משום שיש ראשונים רבים שפסקו כשיטתו, והן משום שיתכן שגם הרמב"ם והשו"ע לא חלקו על דין זה, ובכל אופן יתכן שגם לשיטת הרמב"ם אם סילקו את הקבלן הוא לא יהיה זכאי לפיצוי (כך גם עולה ממאמרו של הרב רלב"ג (תחומין כא, עמ' 259). אולם, לדעת רוב הדיינים אין הכרח לפסוק כדעת הרמ"א, ואכן כמה אחרונים (פתחי חושן שכירות י, ט ועוד) כתבו שבעובד של אדם פרטי יש צורך בהתראה לפני שמסלקים אותו. בכל מקרה גם לשיטת רמ"א אם העובד מוחזק כגורם נזק מסלקים אותו. ונחלקו הנימוקי יוסף (בי"מ סו, א) והריב"ש (קיג) האם צריך שהעובד יטעה פעמיים או שלוש על מנת שיוגדר כמי שמוחזק לטעות.

2. סילוק עובד עקב בעיות אמינות

הרמ"א (חוי"מ תכא, ו) פסק שאדם שמשרתו גנב ממנו יכול לפטרו לפני סוף תקופת שכירות, ואין צורך בהתראה. זאת, משום שאין זו טעות, אלא זה מעשה מודע של העובד. בית הדין הסיק מכאן שכשמתעוררות בעיות אמינות של הקבלן, הדבר דומה לבעיות כאלו, ומותר לסלקו.

3. מסקנת בית הדין לאור הטענות

לפי ניתוח הסוגיה, וטענות הצדדים, בית הדין קבע כי סילוק התובעת על ידי הנתבעים היה מוצדק, משום שהיתה בעיית אמינות בהתנהלות התובעת. דבר זה מתבסס על העובדות הבאות:

- הנתבעת קיבלה תשלום על פיקוח, בשעה שהיא לקחה מפקח בלתי מוסמך שלא היה בשטח זמן מספיק.
- הנתבעת הצהירה על חפירת חלל מרתף בגודל מסוים, כשבפועל החלל היה קטן יותר.
- הנתבעת העסיקה חשמלאי לא מוסמך בלי ידיעת התובעים.

כיון שההתנהלות חזרה על עצמה, הנתבעים לא יכלו לסמוך על התובעת, והיו רשאים לסלקה.

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט	לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ גב' לוריאן הופמן ז"ל	לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה	לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"א)

Kinshasa, Zaire

קינשאסה, זאיר

אב, תשי"ן

הנאה ממעשה שבת של גוי

שאלה

בעניין ליהנות ממלאכתו של אינו יהודי בשבת, כשעושה מעצמו. לדוגמא: רואה אוכל העומד להישרף ומוסיף מים, או מנמיך את החום וכד'. (האינו יהודי הוא עובד קבוע של הבית)

תשובה

כידוע, אסור ליהנות ממלאכת נוכרי בשבת, וא"כ עשאה לצורך עצמו, וגם אין חשש שמא ירבה בשביל יהודים¹. וכן, בתנאי שאין התוצר מוקצה². כמו כן, יש מקרים בהם מותר ליהנות גם בעושה לצורך ישראל: א. כשאין היהודי נהנה הנאה ישירה מגופה של המלאכה, אלא באופן עקיף³. ב. כשגם בלא עשייתה היה אפשר ליהנות בדוחק⁴. לפיכך, יש לבדוק בקפידה כל שאלה המתעוררת בנושא זה. שהרי, יש להתחשב בכל הנתונים, וכל מקרה צריך להיות נדון לגופו.

בשאלתך שני מקרים:

- נוכרי עובד הבית, שהוסיף מים לתבשיל העומד להישרף (ומתוך הנחה שמדובר במי ברז שלא הורתחו והאיסור כאן מדאורייתא). אם היה התבשיל נשרף ונפסל לאכילה – לולא פעולתו, מותר לאכול התבשיל, אם הוא מיועד גם לגוי. משום שמטרת הוספת המים, לעכב את שריפת המאכל. ולא שייך גזירת "שמא ירבה בשביל ישראל", כי כמות המים איננה קשורה למספר האוכלים⁵. ואם התבשיל היה נשרף רק במקצת, והיו אוכלים אותו ע"י הדחק, יש להתיר לאכול, גם כשהתבשיל מיועד רק לבני הבית היהודים. כל זה לאחר מעשה. אך מלכתחילה יש למחות בגוי מלעשות זאת⁶. ובפרט, בעובד הבית. מה עוד, שאפשר לפתור את הבעיה, בדרך היתר (כגון; הוספת מים, ישירות מדוד רותח שעל האש, כשהאש מכוסה).
- הנמכת האש. כאן ההנאה מן התבשיל באכילתו, אינה הנאה ישירה מגוף המלאכה האסורה וכנ"ל. לפיכך, מותר לאכול את התבשיל, גם אם לולא הקטנת האש, היה נפסל לאכילה. אולם, גם כאן – שהמלאכה שנעשתה, היא מדאורייתא – אין לאפשר לגוי, מלכתחילה, לעשות כן. וההיתר אמור רק, כשכבר עשה מעצמו.

¹ שו"ע או"ח, סימן רע"ו, סעיף א'.

² שם, סימן שכ"ה, סעיפים ד', ה'. וכן, שהוקצה מדעתו מעש"ק, או נולד.

³ כגון, קריאת מכתב שהובא ע"י הגוי מחוץ לתחום, ועיין בסימן ש"ז, משנה ברורה, ס"ק נ"ה וס"ק נ"ו.

⁴ כגון, תוספת תאורה על זו שכבר קיימת שם.

⁵ ע"פ סימן רע"א, סעיף א'. וכן סימן שכ"ה, סעיפים י"ב-י"ג. ודומה למדליק נר או מדורה לצרכו.

⁶ עיין סימן ש"ז, משנה ברורה, ס"ק ע"ו. וא"כ, אפילו כשאין התבשיל מיועד גם לגוי.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:

חגי בן שלומית
ויקי ויקטוריה בת דיזי
רבקה דינה בת גרונה נתנה
חיים שרגא בן מאירה

ניר רפאל בן רחל ברכה
אלישע יוסף בן אורית
אסתר בת רחל
מאירה בת אסתר
יהודית שרה בת רחל

ישראל בן רבקה
נתנאל אילן בן שיינא ציפורה
יפה בת רחל יענטע
אסתר מיכל בת גיטל
נתנאל בן שרה זהבה

בתוך שאר חולי עם ישראל